

REGIODEALS VOOR BREDE WELVAART

Plan van aanpak 'LNV regio portefeuille' onderzoeksprogramma

Notitie

PBL

1 januari 2020

*Deze notitie is onderdeel van het onderzoeksprogramma dat het PBL in de periode 2019 tot 2022 uitvoert op verzoek van het Ministerie van LNV, aansluitend bij het beleid gericht op de regiodeals; beleid waarin Rijk en regio gezamenlijk werken aan nieuwe, concrete oplossingen rond regionale opgaven ten behoeve van de **brede welvaart**.*

*In deze notitie wordt het plan van aanpak van het PBL onderzoeksprogramma toegelicht. Het **doel** van het onderzoeksprogramma is het bieden van handelingsperspectieven aan beleidsmakers op nationaal en regionaal niveau over hoe de brede welvaart binnen en buiten het regiodealbeleid versterkt kan worden. De op basis van dit programma ontwikkelde nieuwe kennis draagt bij aan het lerend vermogen binnen een regiospecifieke context. Deze inzichten kunnen ook input bieden voor een mogelijke evaluatie van het regiodealbeleid als geheel. Zo'n evaluatie maakt geen deel uit van dit onderzoeksprogramma.*

PBL

Colofon**Contact**

mark.thissen@pbl.nl

Auteurs

Mark Thissen, Anet Weterings, Emil Evenhuis, Saskia van Broekhoven, Lisa Verwoerd, Femke Daalhuizen, Jeroen Content en Eva Kunseler

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is het nationale instituut voor strategische beleidsanalyses op het gebied van milieu, natuur en ruimte. Het PBL draagt bij aan de kwaliteit van de politiek-bestuurlijke afweging door het verrichten van verkenningen, analyses en evaluaties waarbij een integrale benadering vooropstaat. Het PBL is voor alles beleidsgericht. Het verricht zijn onderzoek gevraagd en ongevraagd, onafhankelijk en wetenschappelijk gefundeerd.

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Doel en onderzoeksvraag	4
1.2	Kennis voor vergroten regionale brede welvaart	4
1.3	Structuur PBL onderzoeksprogramma	5
2	Onderzoeksopzet	6
2.1	Onderzoeksvragen	6
2.2	Aanpak	9
2.3	Organisatie en producten	12
3	Uitvoering onderzoek	14
3.1	Rollen en verantwoordelijkheden	14
3.2	Wetenschappelijke borging	15
3.3	Externe communicatie	15
3.4	Nazorg	16

1 Inleiding

1.1 Doel en onderzoeksvraag

Het beleid dat is ingezet met de Regio Portefeuille heeft als hoofddoel bij te dragen aan de ontwikkeling van de **brede welvaart in de regio**. Rijk en regionale partijen werken daartoe gezamenlijk aan regionale opgaven. Die gezamenlijke beleidsaanpak wordt vormgegeven via het sluiten van een zogenoemde regiodeal.

Het ministerie van LNV heeft het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) gevraagd kennis te ontwikkelen en (inter)nationale kennis te ontsluiten ten behoeve van het versterken van dit regiodealbeleid¹, en daarmee het vergroten van de brede welvaart. Het PBL onderzoeksprogramma heeft daarom tot doel kennis te ontwikkelen, verdiepen en te ontsluiten over regionale brede welvaart en de werking van beleid, *gedurende* het beleidsproces, om zo te komen tot handelingsperspectieven voor beleid om de brede welvaart in de regio te vergroten. Om tijdig inzichten uit het onderzoek te kunnen delen en zo tussentijds inzichten te kunnen bieden, loopt het PBL onderzoeksprogramma parallel aan het regiodealbeleid, van 2019 tot en met 2021. Deze inzichten betreffen het gehele regiodealbeleid waarmee we dus zowel het beleid op het overkoepelende programmaniveau, als het niveau van individuele regiodeals bedoelen.

De overkoepelende onderzoeksvraag van het PBL onderzoeksprogramma luidt: ***Hoe kan de brede welvaart in regio's worden vergroot?***

In dit plan van aanpak lichten we nader toe hoe we deze vraag gaan beantwoorden. We beschrijven het onderzoeksprogramma eerst op hoofdlijnen en gaan daarna nader in op de onderzoeksopzet, wetenschappelijke borging, communicatie en nazorg.

1.2 Kennis voor vergroten regionale brede welvaart

De brede welvaart gaat over alles wat mensen van waarde vinden (PBL/SCP/CPB, 2017). Hierbij kan worden gedacht aan een veelheid van elementen zoals leefbaarheid, sociale infrastructuur en voorzieningenniveau, economische structuurversterking, onderwijs en arbeidsmarkt, klimaat en energie, natuur en landbouw, bereikbaarheid en de woningmarkt. Regionale omstandigheden zijn van grote invloed op iemands welvaart, omdat het dagelijks leven van mensen zich veelal op regionaal schaalniveau afspeelt. Voor een beleid ter versterking van de brede welvaart is het daarom zinvol de economische, sociale en fysieke leefomgeving van de *inwoners in de regio* centraal te stellen (Raspe et al. 2019). Het verbeteren van de welvaart van inwoners in de regio kan worden bereikt door de groeipotenties te verzilveren, de regionaal-economische structuur te versterken, de kwaliteit van leven en de leefomgeving te versterken, maar ook via het verminderen van sociaal-economische achterstanden (Raspe et al. 2019).

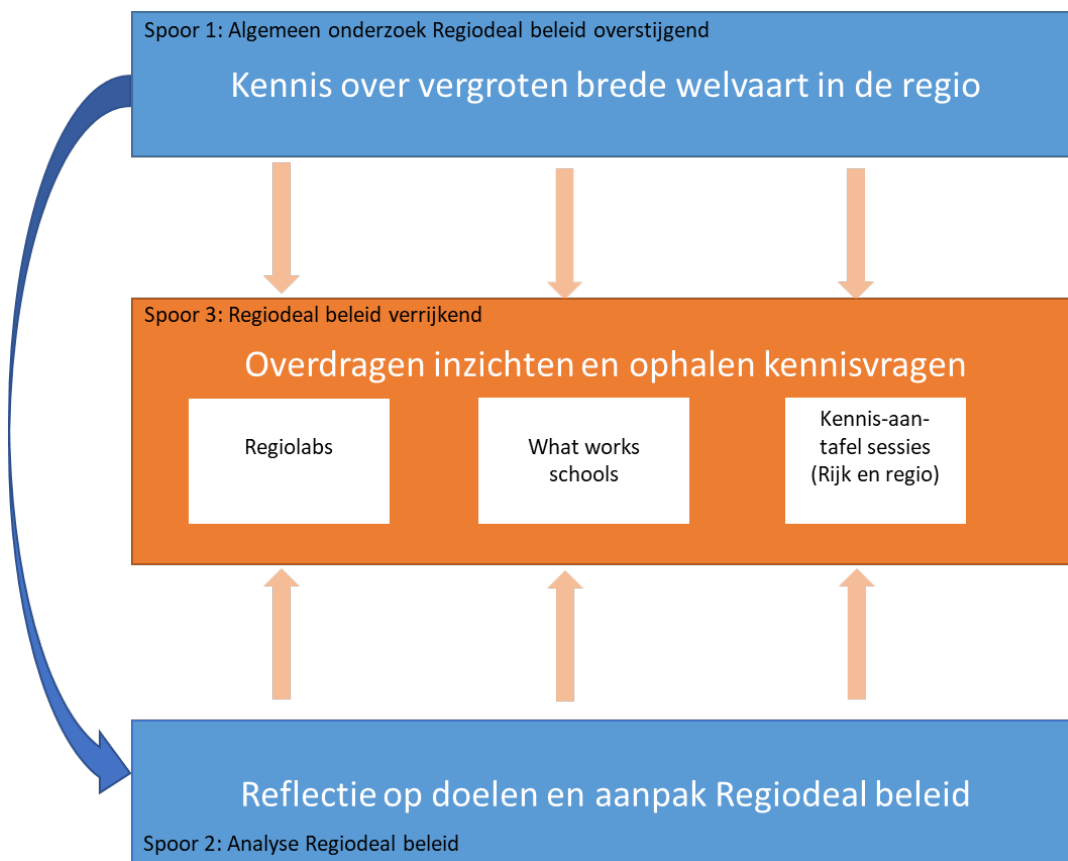
In het briefadvies van het PBL (2018) is geconcludeerd dat een nieuwe kennisinfrastructuur die het regiodealbeleid op alle schaalniveaus tussen Rijk en regio voedt, noodzakelijk is voor

¹ Wanneer we spreken over het 'regiodealbeleid' bedoelen we daarmee het beleid dat is ingezet met de Regio Portefeuille. Het betreft zowel het overkoepelende programmaniveau, als het niveau van individuele Regio Deals.

het vergroten van de effectiviteit van dit beleid. Er is behoefte aan nauwkeurige en tijdige kennis op basis waarvan – gedurende het beleidsproces - kan worden bekeken of het beleid op het goede spoor zit of dat aanpassen en/of het heralloceren van middelen misschien nodig is. Dit vraagt om kennis over zowel de omvang, oorzaken en gevolgen van regionale verschillen in brede welvaart en de mogelijke invloed van beleid daarop als kennis over de vormgeving en uitvoering van het regiodealbeleid op rijks- en regioniveau in de praktijk. Naast kennisontwikkeling is er ook ruimte nodig voor kennisuitwisseling tussen het PBL en de bij het beleid betrokken partijen. Enerzijds om de inzichten die worden ontwikkeld in het PBL onderzoeksprogramma tussentijds in te brengen in het beleid en anderzijds om vragen uit de beleidspraktijk op te halen die de invulling van het PBL onderzoeksprogramma kunnen voeden. Er is dus behoefte aan een lerend onderzoeksprogramma.

1.3 Structuur PBL onderzoeksprogramma

Om aan deze behoeften te voldoen is het onderzoeksprogramma gestructureerd via drie sporen, die tegelijk lopen en met elkaar samenhangen (zie figuur 1). In spoor 1 en 2 staat kennisontwikkeling centraal en in spoor 3 kennisuitwisseling. De drie onderzoeksporen vormen één geheel en vloeien daarom soms in elkaar over, maar de opsplitsing is behulpzaam om de samenhang van verschillende onderdelen van het onderzoeksprogramma duidelijk te maken.

Figuur 1. Opzet PBL-onderzoeksprogramma Regionale Brede Welvaart

Spoor 1 richt zich op de ontwikkeling van kennis over wat van invloed is op de brede welvaart in de regio én beleidsstrategieën en -instrumenten die de brede welvaart kunnen vergroten. Op basis van 'state of the art' literatuur en wetenschappelijk empirisch onderzoek

wordt in dit spoor kennis opgebouwd over hoe brede welvaart kan worden vergroot, in algemene zin, dat wil zeggen onafhankelijk van de praktijk van het regiodealbeleid. Het onderzoek in dit spoor richt zich op een beter begrip van wat brede welvaart in de regio is, wat hierop van invloed is en of en zo ja hoe via nationaal en regionaal beleid brede welvaart in de regio kan worden vergroot.

In spoor 2 staat het regiodealbeleid zelf centraal. Dit spoor analyseert de werking van de strategieën en instrumenten die het Rijk en de regionale partijen binnen dit regiodealbeleid inzetten om de brede welvaart in de regio te vergroten. De beleidspraktijk wordt daarbij vergeleken met het theoretisch kader dat binnen spoor 1 wordt ontwikkeld, zodat een kritische reflectie kan worden gegeven op de doelen ('doen we de juiste dingen?') en de aanpak gegeven de doelen ('doen we de dingen juist?') van het regiodealbeleid. Zo kunnen 'blinde vlekken' en slaag- en risicofactoren in de huidige aanpak worden geïdentificeerd. Door deze kennis tussentijds in te brengen, kan bekeken worden of het nodig is het beleid bij te sturen en zo de effectiviteit van het regiodealbeleid te vergroten.

In spoor 3 gaat het om het tijdig overdragen van inzichten uit de sporen 1 en 2 om daarmee het regiodealbeleid van Rijk en regio te kunnen versterken. De kennis die wordt ontwikkeld in spoor 1 en 2 wordt daarom al gedurende de beleidsimplementatie ingebracht. Tegelijkertijd worden in spoor 3 kennisvragen opgehaald zodat de kennisontwikkeling ook aansluit bij de kennisvragen die opkomen gedurende de uitvoering van het regiodealbeleid. Daartoe worden binnen spoor 3 verschillende activiteiten georganiseerd: de what works schools, de regiolabs en kennis aan tafelsessies met het Rijk en regionale partijen. Daarnaast wordt op de PBL website een pagina ingericht over het onderzoeksprogramma waar alle producten uit dit programma worden verzameld.

De kennisontwikkeling binnen spoor 1 en 2 in combinatie met het tussentijds kennis inbrengen via de activiteiten uit spoor 3, dragen op verschillende manieren bij aan het versterken van het regiodealbeleid. Het onderzoeksprogramma helpt bij het aanscherpen van de doelstelling van het regiodealbeleid en de bijdrage die het heeft bovenop die van al bestaand beleid; het helder krijgen van de veronderstelde werking en effecten van beleid; het toetsen of die veronderstellingen ook juist zijn en daarmee nader inzicht krijgen in wat de handelingsperspectieven zijn voor zowel Rijk als regionale partijen; en tot slot het tussentijds inbrengen van kennis waardoor beleid kan worden bijgestuurd om de effectiviteit van het beleid te vergroten.

In hoofdstuk 2 gaan we nader in op hoe we de centrale vraag van het programma gaan beantwoorden. In hoofdstuk 3 staan we stil bij de wetenschappelijke borging van het onderzoeksprogramma. Hoofdstuk 4 beschrijft de externe communicatie over het onderzoek en hoofdstuk 5 de nazorg.

2 Onderzoeksopzet

2.1 Onderzoeksvragen

De overkoepelende onderzoeksvraag van het PBL onderzoeksprogramma is: *hoe kan de brede welvaart in regio's worden vergroot?* Deze vraag beantwoorden we via vier deelvragen, die we hieronder beschrijven. Per vraag geven we aan hoe het beantwoorden van die

vraag bijdraagt aan het komen tot handelingsperspectieven voor een beleid gericht op het vergroten van de brede welvaart in de regio. Daarnaast beantwoorden we nog een vijfde onderzoeksvraag die volgt uit het doel om een lerend kennisprogramma te ontwikkelen.

1) Wat is brede welvaart in de regio en uit welke aspecten (thema's) bestaat dat?

We moeten eerst weten wat we precies verstaan onder brede welvaart in de regio, voordat we kunnen onderzoeken hoe dit via beleid kan worden vergroot.

In een eerdere studie definiëren de drie planbureaus brede welvaart als 'alles wat mensen van waarde vinden' (PBL/SCP/CBP 2017). Brede welvaart is dus een complex begrip dat niet over één kwaliteit gaat, maar om een complex samenspel van verschillende aspecten (thema's) die bijdragen aan de brede welvaart in de regio nu en in de toekomst. Het is daarmee breder dan alleen materiële welvaart (inkomen en consumptie), maar omvat bijvoorbeeld ook gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, politieke uitingsvrijheid en bestuur, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. Het gaat om alles wat van invloed is op de kwaliteit van leven, in brede zin. Niet iedereen hecht dezelfde waarde aan elk van die deelaspecten. Die subjectiviteit maakt dat het niet makkelijk is om de algemene mate van brede welvaart vast te stellen. Ook hangen de verschillende aspecten van brede welvaart met elkaar samen. Zo kan meer consumeren van bijvoorbeeld vlees een negatieve impact hebben op het milieu waardoor de leefomgeving verslechtert. Er is dus sprake van een afruil tussen de verschillende aspecten. Bovendien gaat het niet alleen om de effecten van het menselijk handelen op de kwaliteit van leven in het 'hier en nu' maar ook om de effecten op inwoners 'elders' (buiten de regio) en 'later' (toekomstige generaties).

De exacte definitie van brede welvaart hangt af van het perspectief dat wordt gehanteerd. In dit PBL onderzoeksprogramma volgen we het perspectief van de 'capabilities approach' van Sen (voor een nadere toelichting hierop zie Raspe et al. 2019 en Horlings & Smits 2019). Dit betekent dat ons onderzoek zich richt op de kansen en mogelijkheden van de inwoners van de regio's en de mate waarin zij deze (kunnen) benutten om datgene wat zij van waarde vinden te bereiken. Beleid heeft weinig invloed op wat mensen van waarde vinden, maar kan zich wel richten op het verbeteren van de randvoorwaarden die inwoners in staat stelt hun brede welvaart te vergroten.

Voortbouwend op deze definities van brede welvaart in het algemeen, onderzoeken we in dit programma wat brede welvaart op *regionaal* niveau betekent en uit welke aspecten dit bestaat gezien vanuit de 'capabilities approach'.

2) Hoe verschilt brede welvaart regionaal en hoe hangt dit samen tussen regio's?

Elke regio is anders: zowel de kenmerken van inwoners als de omstandigheden in de regio verschillen. Hierdoor kan de kwaliteit van leven sterk uiteenlopen tussen regio's. Door de regionale verschillen in de verschillende aspecten van brede welvaart in beeld te brengen ontstaat een beeld van waar wat achterblijft en waar juist groeipotenties zijn. Ook is het mogelijk om een eventuele stapeling van problemen in regio's te identificeren. Naast verschillen in de betaalbaarheid van huisvesting of verschillen in werkzekerheid, wordt hierbij ook gekeken naar verschillen in de baten en lasten van transities (zoals de energietransitie). Al deze inzichten dragen bij aan de afweging van waar beleid zich op kan richten en voorkomt dat bepaalde problemen of mogelijkheden in de regio over het hoofd worden gezien.

Economische, ecologische en sociale kwaliteit bepalen samen voor een belangrijk deel het welzijn van mensen; al deze thema's komen in de regio samen. Bovendien zijn regio's geen geïsoleerde territoriale eenheden (Amin 2004) en is er sprake van samenhang tussen regio's op verschillende geografische schaalniveaus (Pike e.a. 2006). Deze samenhang kan ertoe lei-

den dat beleid in de ene regio leidt tot een verschuiving van het probleem naar andere regio's (zogenaamde waterbedeffecten), of dat beleid in de ene regio juist een positief effect heeft op de brede welvaart in een andere regio. Zo kan een regio profiteren van een groot aanbod in culturele voorzieningen in een buurregio zonder deze voorzieningen zelf te bezitten. Het is voor beleid daarom van belang te verkennen hoe de brede welvaart tussen verschillende regio's met elkaar samenhangt.

3) Welke factoren zijn van invloed op de verschillende aspecten van brede welvaart in de regio?

Voor het vergroten van de brede welvaart in de regio is het van belang om te weten wat daarop van invloed is en in hoeverre die factoren zich binnen de invloedssfeer van het beleid op regionaal of nationaal niveau bevinden. Hoe het is gesteld met de kwaliteit van leven hangt af van allerlei factoren zowel binnen de regio als daarbuiten. Het kan gaan om factoren die betrekking hebben op de sociaal-economische en fysieke omstandigheden, maar ook op institutionele kaders, zoals wet- en regelgeving, en beleid op andere terreinen.

Welke factoren relevant zijn, verschilt per aspect van brede welvaart. De economische ontwikkeling in een regio is bijvoorbeeld afhankelijk van het vestigingsklimaat en de situatie op de arbeidsmarkt en de geografische ligging van een regio ten opzichte van andere regio's (agglomeraties). De ecologische kwaliteit hangt samen met de fysieke kenmerken van de leefomgeving, maar ook van de activiteiten van burgers en bedrijven in de regio.

Bovendien is de invloed van verschillende factoren ook afhankelijk van de specifieke situatie in een regio. Voor een beleid gericht op het vergroten van de brede welvaart in de regio is het daarom van belang enerzijds zicht te krijgen op welke factoren vooral van invloed zijn, hoe factoren interacteren en tegelijkertijd een goed begrip te hebben van de context die gevormd wordt door de unieke omstandigheden in de regio.

Het is onmogelijk om de relevantie van factoren voor alle aspecten van brede welvaart in elke regio te onderzoeken binnen de capaciteit en tijd die beschikbaar is voor dit onderzoeksprogramma. In overleg met LNV zal besloten worden voor welke aspecten dit nader onderzoek zal worden en voor welke cases.

4) Is er een rol voor beleid en zo ja, wat is de rol van beleid bij het vergroten van brede welvaart in de regio? En bij het verminderen van regionale verschillen in brede welvaart?

Voordat wordt verkend welke mogelijkheden beleid heeft om de brede welvaart in een regio te vergroten is het van belang eerst te onderzoeken in welke mate (aspecten van) de brede welvaart verschilt over de regio's, hoe deze zich ontwikkelt en of deze verschillen al dan niet acceptabel zijn. Het is een normatieve vraag of verschillen in brede welvaart acceptabel zijn waarbij het gehanteerde perspectief een belangrijke rol speelt. Hierbij speelt ook de interactie tussen de (her-) verdeling van welvaart tussen regio's en de consequenties hiervan voor ontwikkelingen over de tijd een rol. Het is belangrijk hierop te reflecteren omdat het perspectief van invloed is op of er wel of niet een rol voor beleid is en op de eventuele beleids-opties.

Bij de keuze voor beleidsmaatregelen is het van belang om na te gaan voor wie het beleid wordt gevoerd en of deze doelgroep dan ook met het beleid wordt bereikt. Ook is het de vraag wat de neveneffecten zijn van de gekozen maatregelen voor de brede welvaart van ander groepen inwoners of andere aspecten van brede welvaart, zowel in de regio als daarbuiten.

5) Hoe kan je beleid gericht op het verkennen van wat waar werkt voor het vergroten van de brede welvaart in de regio vormgeven?

Zoals gezegd is het PBL onderzoeksprogramma een lerend programma. Een belangrijk doel van het programma is dat de kennis die wordt ontwikkeld tussentijds met de bij het regio-dealbeleid betrokken partijen wordt gedeeld om zo de effectiviteit van het beleid te vergroten. Een voorwaarde voor het laten landen van deze kennis in de beleidspraktijk is dat er binnen het beleidsproces ook ruimte wordt gecreëerd om tussentijds bij te sturen.

Bovendien is het beperkt mogelijk om via regiovergelijkend onderzoek te achterhalen welke beleidsmaatregelen bijdragen aan het vergroten van de brede welvaart in de regio, omdat regio-specifieke omstandigheden een grote rol spelen. Hierdoor hoeft wat in de ene regio werkt, niet automatisch ook in andere regio's te werken (geen 'one-size-fits-all'). Dit is kenmerkend aan regionaal beleid. Het is daarom van belang het beleid zo op te zetten dat er kennis wordt opgebouwd over de specifieke problematiek in de regio en welke maatregelen hier wel en niet op van invloed zijn.

Beleidsleren en tussentijdse bijsturing van beleid zijn belangrijk voor het vergroten van de effectiviteit van het beleid. We onderzoeken daarom ook hoe een beleid gericht op het vergroten van de brede welvaart zo kan worden vormgegeven dat deze ruimte ontstaat en hoe zo meer zicht komt op de handelingsperspectieven (zowel beleidsmaatregelen als wijze waarop beleid is georganiseerd) in de regio. We bouwen hierbij voort op de snelgroeïende literatuur over experimenteel regionaal beleid (Morgan 2019).

2.2 Aanpak

Zoals toegelicht in hoofdstuk 1 structureren we het onderzoeksprogramma aan de hand van drie sporen, waarbij de kennisontwikkeling in spoor 1 en 2 plaatsvindt. In beide sporen staan de hierboven geformuleerde onderzoeksvragen centraal. In spoor 1 worden de vragen in algemene zin beantwoord, dat wil zeggen onafhankelijk van de keuzes die worden gemaakt in het regiodealbeleid. In spoor 2 wordt onderzocht hoe het regiodealbeleid wordt vormgegeven, zodat we met behulp van de inzichten uit spoor 1 kunnen reflecteren op de ambities en aanpak van dit beleid. Door deze inzichten via de activiteiten uit spoor 3 te delen met de bij het regiodealbeleid betrokken partijen willen we bijdragen aan het vergroten van de effectiviteit van het regiodealbeleid.

Spoor 1

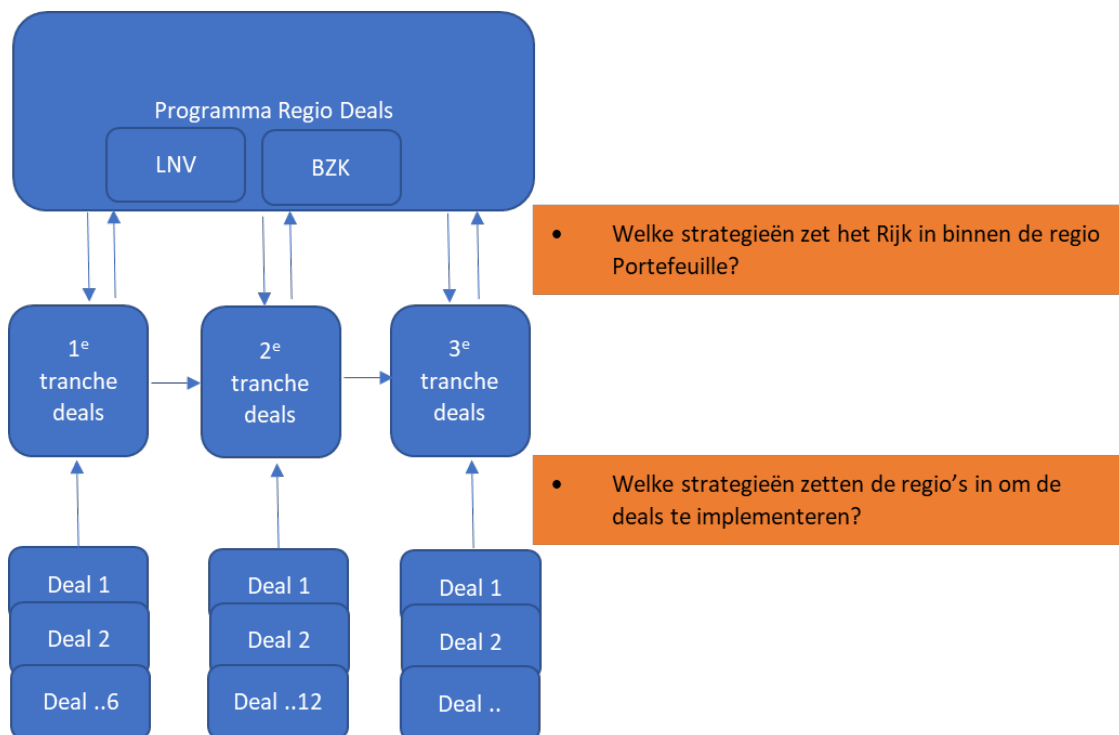
De hierboven beschreven onderzoeksvragen worden beantwoord via literatuuronderzoek en empirische analyses van reeds verzamelde en nog te verzamelen data (zowel indicatoren voor de verschillende aspecten van brede welvaart als gegevens over de factoren die hierop van invloed zijn). Bij het verzamelen van de indicatoren voor brede welvaart wordt daarbij samengewerkt met het CBS.

In welke volgorde de onderzoeksvragen zullen worden beantwoord en de exacte invulling van die vragen, houden we grotendeels open om in te kunnen spelen op de kennisvragen die bij de betrokken partijen spelen. Wel zullen onderzoeksvraag 1 en 2 als eerste worden onderzocht, omdat deze de basis voor de andere vragen vormen. Al naar gelang het belang van de vragen voor het regiodealbeleid kan de prioritering van de onderzoeksvragen lopende het onderzoeksprogramma worden aangepast. Deze prioritering wordt gebaseerd op het belang van de verschillende onderwerpen zoals blijkt uit onderzoeksvragen 1 en 2, de interactie tussen PBL en de betrokken beleidspartijen binnen spoor 3 en onderling overleg met LNV over de belangrijkste onderwerpen voor het volgende jaar. Tevens past enige bescheidenheid. De onderzoeksvragen beslaan een zeer groot terrein en waarschijnlijk kunnen niet alle vragen in hun geheel worden beantwoord.

Spoor 2

In spoor 2 worden gegevens verzameld over hoe binnen het regiodealbeleid invulling wordt gegeven aan brede welvaart, wat de ambities en daarmee doelstellingen van het beleid zijn, welke strategieën worden ingezet om deze te bereiken, wat de (verwachte) effecten van deze strategieën zijn, en welke uitdagingen bij de beleidsuitvoering een rol spelen. Door deze af te zetten tegen inzichten uit spoor 1 is het mogelijk om eventuele 'blinde vlekken' in het beleid te identificeren en slaag- en risicofactoren in de uitvoering inzichtelijk te maken. Daarnaast onderzoeken we ook het adaptief vermogen van het regiodealbeleid – zowel op het niveau van het Rijk als de regio – om te kunnen reflecteren op in hoeverre er ruimte kan worden gecreëerd voor beleidsleren en tussentijds bijsturen (onderzoeksvraag 5). We bekijken hoe de aanpak van het regiodealbeleid verandert over de tijd en welke factoren het adaptief en lerend vermogen van het beleid faciliteren dan wel belemmeren.

We onderzoeken de ambities, strategieën, verwachtingen en aanpak van zowel het Rijk als die van de verschillende regiodeals (zie figuur 2 voor dit onderscheid). Op rijksniveau gaat het dan bijvoorbeeld om de keuze voor regionale programma's, de selectie van de regiodeals, en de strategieën om de regiodeals te faciliteren (beschikbaar stellen van financiering, het ontwikkelen van startdocumenten, het oplossen van knelpunten in bijvoorbeeld rijksreggeving, faciliteren van de samenwerking tussen rijk en regio, etc.). Op het niveau van de verschillende regiodeals gaat het bijvoorbeeld om de vertaling van de regiospecifieke ambities en problemen naar projecten en de wijze waarop verschillende partijen wel (of niet) worden betrokken.

Figuur 2: Strategieën binnen het Regiodealbeleid

In dit spoor maken we gebruik van een deskstudie van de beschikbare documenten over het Regiodealbeleid. Daarnaast houden we interviews met kernpersonen van het Rijk en enkele regiodeals over de ambities en aanpak, en hoe men verwacht via de regiodeal aanpak de brede welvaart in de regio (meer dan voorheen) te bevorderen. We maken ook gebruik van

technieken uit het lerend evalueren om de benodigde informatie op te halen onder de betrokken partijen en tegelijkertijd de inzichten tussentijds te delen ten behoeve van de effectiviteit van het beleid. Bij deze dataverzameling zal worden samengewerkt met het regiodeal governance consortium dat op verzoek van BZK het regiodealbeleid onderzoekt. Vanwege het grote aantal regiodeals en de grote verscheidenheid aan doelstellingen is het onmogelijk alle regiodeals te onderzoeken. Daarom selecteren we jaarlijks een aantal cases (zie hieronder voor een nadere toelichting). De inzichten zullen wel worden teruggekoppeld aan alle regiodeals.

Net als spoor 1, is ook spoor 2 een iteratief proces, waarbij de bevindingen uit de eerste fase en de afstemming met het LNV/BZK programmateam en de regionale partijen van invloed zijn op hoe we de onderzoeksaanpak gaan invullen. Dit houdt in dat we de onderzoeksvragen gedurende de driejarige looptijd van het onderzoek steeds verder uitwerken, door bijvoorbeeld aanvullend casuonderzoek te doen en/of aanvullende workshops te organiseren op de Regiolabs.

Spoor 3

In spoor 3 ligt de nadruk op kennisuitwisseling. In dit spoor worden de inzichten die zijn opgedaan in spoor 1 en 2 gedeeld met de partijen die zijn betrokken bij het regiodealbeleid. Daarnaast halen we ook de leervragen op, om – indien mogelijk – de kennisontwikkeling in het PBL onderzoeksprogramma daarop af te kunnen stemmen. We beogen daarmee de kennis over hoe de brede welvaart in de regio kan worden vergroot aan te laten sluiten op de beleidspraktijk en zo de relevantie, bruikbaarheid en toepasbaarheid van deze kennis te vergroten.

Dit vraagt frequente interactie met vertegenwoordigers uit de beleidspraktijk. Met het Rijk (LNV) vindt deze afstemming plaats middels tweewekelijks overleg en nadere afstemmingsmomenten met de Rijksdealmakers. Met de regio's organiseren we deze interactie rondom onderzoeksactiviteiten (tijdens casuonderzoek in spoor 2) en verschillende kennisuitwisselingsactiviteiten, die we hieronder beschrijven.

In dit spoor worden drie type activiteiten georganiseerd waarin regelmatig kennis uit het PBL onderzoeksprogramma en de beleidspraktijk met elkaar wordt gedeeld:

- *What works school*: elk jaar wordt een what works school georganiseerd waarin de nieuwste wetenschappelijke inzichten op het gebied van brede welvaart in de regio worden gedeeld met beleidsmakers zodat het beleid versterkt kan worden. Ook worden tijdens deze bijeenkomsten kennisvragen opgehaald.
- *Regiolabs*: samen met het Regiodeal Governance consortium wordt een paar keer per jaar een Regiolab georganiseerd. Het PBL zal op elk Regiolab tenminste een workshop verzorgen waarin inzichten uit spoor 1 en 2 worden gedeeld met alle Regiodeals en kennisvragen van de beleidspartijen worden opgehaald.
- *Kennis aan tafel*: interactiemomenten met de regio's en dealmakers waar voorlopige resultaten worden getoetst en verrijkt en kennis wordt gedeeld om te komen tot nieuwe handelingsperspectieven. De interactiemomenten worden afgestemd aan de behoeften en vragen die leven bij de betrokkenen van het regiodealbeleid. Afhankelijk van deze behoeften zullen bijeenkomsten een landelijke of regionale invulling krijgen. Zo zullen tijdens bijeenkomsten meer gericht op specifieke, regionale thema's een selectie van regiodeals aanwezig zijn, terwijl meer generieke lessen – zoals de eindworkshop gericht op gezamenlijk formuleren van handelingsperspectieven – op landelijk niveau plaatsvinden.

Aan het einde van het PBL onderzoeksprogramma streven we naar het gezamenlijk komen tot handelingsperspectieven voor een beleid gericht op het vergroten van brede welvaart in de regio. Hiervoor voorzien we een workshop of symposium met Rijk en regio's waarbij we

de bevindingen van het onderzoeksprogramma samenvatten en gezamenlijk handelingsperspectieven formuleren.

Casestudies

De maatschappelijke vraagstukken die centraal staan in de regiodeals zijn heel divers en bovendien kent elke regio een eigen historie en context. Hoewel een belangrijk deel van het kwantitatief empirisch onderzoek landsdekkend zal worden uitgevoerd is het voor het kwalitatief onderzoek noodzakelijk om cases te selecteren. Hiervoor hebben we de volgende criteria opgesteld:

1. De geselecteerde cases samen beslaan de regionale opgaven uit het PBL briefadvies (zie 1.2);
2. De cases zijn relatief 'volwassen'; er is voldoende om in beeld te brengen (projecten zijn gedefinieerd);
3. Er is onder de geselecteerde cases diversiteit met betrekking tot de bestuurlijke inbedding (draagvlak) van de deal;
4. De betrokkenen van de geselecteerde cases zijn bereidwillig, er is openheid en behoefte om de eigen aanpak onder de loep te nemen, kennis uit te wisselen en te reflecteren op de aanpak van anderen, en ze hebben de capaciteit om deel te nemen aan het casusonderzoek;
5. De selectie omvat niet louter the usual suspects, maar ook minder voor de hand liggende regiodeals (i.k.v. overvraging en spreiding)
6. Bij de selectie houden we rekening met de spreiding van de cases over het land.

De volgende cases zijn als pilotstudie in het eerste jaar van het onderzoeksprogramma geselecteerd:

- *Regiodeal Zeeland (tranche 1)*: deze regiodeal staat voor een de opgave de economie toekomstbestendig te maken, te transformeren en nieuwe groeiperspectieven te zoeken. Deze regiodeal bouwt voort op een eerder regionaal beleidsprogramma voor Zeeland en is nog zoekende naar de uitvoering binnen het brede welvaartspectief.
- *Regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe (tranche 2)*: de grensregio Zuid- en Oost-Drenthe kent grote sociaaleconomische opgaven. Zij zijn actief om indicatoren voor brede welvaart te ontwikkelen en hoe dat met derden te organiseren. Er zit goede denk- en organisatiekracht.

Echter, na overleg met de regiodeal Zuid- en Oost-Drenthe in de zomer van 2019 bleek dat zij nog onvoldoende ver waren met de uitwerking van hun projecten. Daarom is aanvullend nog een case geselecteerd:

- *Regiodeal Bodemdaling Groene Hart (tranche 2)*: de regio Groene Hart kampt met de gevolgen van bodemdaling. Zij zijn actief bezig met de uitwerking van de nulmeting, maar zoeken nog naar de juiste insteek.

Voor alle drie de cases geldt dat ze graag als een van de casussen in het PBL-onderzoek mee doen.

Elk jaar zullen twee nieuwe cases worden geselecteerd. Alle inzichten die worden opgedaan bij het casusonderzoek dienen als input voor het brede onderzoeksprogramma en worden gedeeld met de andere regiodeals via activiteiten die onder spoor 3 vallen.

2.3 Organisatie en producten

Het onderzoek naar regionale brede welvaart en de invloed van beleid daarop raakt aan vele thema's. Het onderzoek wordt grotendeels uitgevoerd door een kernteam van experts binnen

het PBL. Daar waar nodig vullen we de expertise aan via samenwerking met onderzoekers zowel binnen het PBL als daarbuiten. Meer specifiek zal met het CBS worden samengewerkt aan de monitoring van brede welvaart in de regio en met de Universiteit van Tilburg, Universiteit Utrecht, Birch en Berenschot (het 'Regiodeal governance' consortium dat is opgericht op verzoek van BZK) aan de bestuurlijke organisatie van het regiodealbeleid. Met beide partijen wordt afgestemd hoe en welke regio's worden betrokken in het onderzoek om te voorkomen dat zij worden overvraagd vanuit de verschillende onderzoekstrajecten. Daarbij zal zoveel mogelijk gezamenlijk worden opgetrokken bij het betrekken van regio's, zowel bij eventuele dataverzameling als het delen van inzichten en ophalen van kennisvragen. Daarnaast wordt nationaal en internationaal de samenwerking gezocht met onderzoekers die op gerelateerde onderzoeksgebieden actief zijn.

Het onderzoeksprogramma is vanuit de financiering van LNV gebaseerd op een inzet van 2 FTE (full-time equivalents) onderzoekers over een periode van 3 jaar. De begroting met de inzet van mensen verdeeld over de verschillende onderdelen van het onderzoeksprogramma is weergegeven in een aparte appendix.

Vanuit het onderzoeksprogramma wordt naast de activiteiten gestreefd naar vier PBL producten per jaar, met een minimum van twee onderzoeksproducten per jaar. Aangezien het hier gaat om wetenschappelijk onderzoek op een onderzoeksgebied dat sterk in ontwikkeling is kan het voorkomen dat sommige onderzoeksaanpakken weinig opleveren waardoor het aantal publicaties lager kan uitvallen dan verwacht. Zoals eerder vermeld ligt de exacte invulling van het onderzoeksprogramma over de periode van 3 jaar nog niet vast.

3 Uitvoering onderzoek

3.1 Rollen en verantwoordelijkheden

Het PBL onderzoeksprogramma wordt uitgevoerd door het PBL in interactie met Rijk en regionale partijen en met oog voor ieders verantwoordelijkheden. Het PBL is inhoudelijk onafhankelijk en daarmee eindverantwoordelijk voor de onderzoeksaanpak en de bevindingen. Het gaat echter om een lerend onderzoeksprogramma waarin de door het PBL ontwikkelde kennis tijdig wordt ingebracht in het regiodeelbeleid en waarin wordt gereflecteerd op de gekozen aanpak op basis van de inzichten uit het onderzoek in spoor 1.

Zo'n reflectie vraagt van het Rijk en de betrokken regionale partijen openheid richting het PBL over hun aanpak, verwachtingen en gemaakte keuzes. Inzicht in de issues die spelen bij opzet en uitvoering is van belang voor begrip waarom beleid wel of niet kan worden bijgestuurd en hoe de effectiviteit van het beleid kan worden vergroot. Daarnaast draagt dit bij aan het ontwikkelen van wederzijds begrip voor elkaars taal en perspectieven. Ook vraagt leren commitment van Rijk en regionale partijen aan het lerend kennisprogramma. Het is van belang dat zij bijeenkomsten bijwonen die het PBL organiseert (Regiolabs, what works school en kennis aan tafel) bij voorkeur door steeds dezelfde groep vertegenwoordigers van Rijk en regio. Daarnaast gaat het om het tijdig aangeven wanneer aan wat voor type kennis behoefte is en welke momenten passend zijn voor die kennisinbreng. Ook is er voor het Rijk een ambassadeursrol weggelegd waarbij zij het belang van leren gedurende de beleidsimplementatie uitdragen onder de regionale partijen om zo het commitment ook op dat bestuurlijk niveau te behouden.

Het lerend kennisprogramma vraagt van het PBL het tijdig leveren van kennis zodat er nog tijd en ruimte is voor het bijsturen van het beleid. Dit betekent bijvoorbeeld dat er niet altijd gekozen wordt voor een uitgebreid empirisch onderzoek, maar ook voor literatuuronderzoek dat in enkele maanden kan worden opgeleverd. Daarnaast zal het PBL 'verrassingsvrij' opereren door open en transparant te zijn over hoe de input vanuit de beleidspraktijk wordt meegenomen in het onderzoek. Ook zal het PBL actief leervragen ophalen bij het Rijk en de regionale partijen (tijdens de verschillende activiteiten binnen spoor 3, maar ook tijdens het casusonderzoek in spoor 1) en zoveel mogelijk het onderzoeksprogramma daarop afstemmen.

Het PBL voert te allen tijde onafhankelijk onderzoek uit. We opereren daarbij onafhankelijk in onze positionering (autonoom over de vraagstelling en richting van het onderzoek) en het trekken van conclusies. Wanneer onderzoek in wisselwerking met de beleidspraktijk plaatsvindt (zoals in spoor 2 en 3) worden er additionele strategieën toegepast om onafhankelijkheid te bewaken. Deze gevalideerde strategieën vinden hun oorsprong in kwalitatieve en participatieve onderzoeksmethoden en beslaan onder andere het confronteren van bevindingen uit verschillende onderzoeksmethoden, en confrontatie tussen de interpretaties van verschillende onderzoekers (triangulatie, Creswell 2009). Om verder objectiviteit en neutraliteit te borgen verdelen we *front* en *back office* rollen onder onderzoekers; zij die meer in interactie staan met beleid, en zij die zich meer richten op de analyses. Tussen deze onderzoekers vindt regelmatig reflectie plaats op vooringenomenheden en denkfouten. Zoals hieronder wordt toegelicht organiseren we onze eigen tegenspraak middels (extended) peer review.

3.2 Wetenschappelijke borging

Het gehele onderzoeksprogramma (inhoud en proces) wordt geborgd vanuit een door LNV opgezette klankbordgroep, met daar in meerdere ministeries waarvan in ieder geval LNV en BZK en externe wetenschappers uit gelieerde vakgebieden. Deze klankbordgroep richt zich voornamelijk op de opzet van het onderzoeksprogramma als geheel en de interactie tussen de onderdelen, maar al naar gelang de wensen van de klankbordgroep kunnen ook specifieke onderdelen van het onderzoeksprogramma onderwerp van gesprek zijn. Deze klankbord zal zo snel mogelijk in het begin van 2020 definitief worden vastgesteld.

Het PBL pioniert met onderzoeksprogramma's waar meerdere kennisrollen worden gecombineerd om zo beleid optimaal van kennis te voorzien (zie Folkert et al. 2018 voor onze ervaringen met lerend evalueren). Zo ook in dit onderzoeksprogramma. Om de kwaliteit van de vormgeving en uitvoering van deze gecombineerde rollen te borgen is een interne stuurgroep beoogd. Deze stuurgroep richt zich specifiek op vraagstukken omtrent de gecombineerde benadering. In deze stuurgroep zullen naast onderzoekers vanuit het PBL ook de bij het regiodealbeleid betrokken ambtenaren van LNV en BZK. Daarnaast vindt er intern intervisie plaats met vergelijkbare onderzoeksprogramma's waarin een zelfde gecombineerde kennisfunctie wordt toegepast (Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland en lerende evaluatie Natuurpact), en worden ervaringen met het analyseren van multi-level governance beleid uitgewisseld binnen de PBL community of practice 'Decentrale overheden'.

Voor de onderzoeksactiviteiten uit spoor 1 en 2 zal daarnaast op meerdere momenten een wetenschappelijke peer review worden georganiseerd om de validiteit van de methoden en bevindingen te toetsen. Voorbeelden hiervan zijn presentaties van de onderzoeksbevindingen tijdens wetenschappelijke congressen, het uitzetten van een review verzoek bij externe experts en het bediscussiëren van de resultaten met de klankbordgroep. Daarnaast zal (delen van) de onderzoeksresultaten in spoor 1 en 2² worden gepubliceerd worden in peer reviewed wetenschappelijke tijdschriften.

Tevens organiseren we binnen spoor 3 momenten van extended peer review om de maatschappelijke robuustheid van onze bevindingen uit spoor 2 te vergroten. Tijdens een *extended peer review* worden vertegenwoordigers van de beleidspraktijk gevraagd de bevindingen te toetsen op maatschappelijke validiteit, i.e. op navolgbaarheid, herkenbaarheid en toepasbaarheid ten goede van de maatschappelijke robuustheid van de gegeneerde kennis.

3.3 Externe communicatie

Een groot deel van de communicatie over de onderzoeksbevindingen van het PBL onderzoeksprogramma vindt plaats via de activiteiten uit spoor 3. Daarbij ligt echter de focus op communicatie naar de bij het regiodealbeleid betrokken partijen, terwijl de bevindingen ook nuttig kunnen zijn voor andere regio's en ministeries die niet direct bij de regiodeals zijn betrokken.

Het is daarom van belang dat de ontwikkelde kennis ook algemeen toegankelijk wordt gemaakt. Dit gebeurt onder andere door de publicaties uit het onderzoeksprogramma ook via de gangbare communicatiekanalen van het PBL te verspreiden. Zo zullen alle publicaties op

² Voor spoor 2 geldt dit hoofdzakelijk voor de aspecten die relateren aan het lerend vermogen in de beleidspraktijk en randvoorwaarden daarvoor. De voorziene publicaties beschrijven dit procesmatig, *niet* inhoudelijk.

de website van het PBL verschijnen. Indien resultaten voor een breder publiek interessant kunnen zijn zal ook een persbericht worden uitgebracht.

Daarnaast wordt er een themawebsite aangemaakt op www.pbl.nl specifiek voor dit onderzoeksprogramma. Op deze website komen ook alle publicaties en presentaties die in het kader van dit onderzoeksprogramma worden uitgebracht beschikbaar gesteld. Daarnaast worden activiteiten waaraan men kan deelnemen daar bekend gemaakt en worden hiervan eveneens korte verslagen beschikbaar gesteld.

Aan het einde van het programma zal een afsluitende workshop of seminar worden georganiseerd waarin de resultaten van het onderzoek naar buiten worden gebracht en worden besproken met de aanwezigen.

3.4 Nazorg

Dit programma eindigt niet wanneer de laatste onderzoeken zijn afgerond. Ook na de officiële afsluiting is nazorg noodzakelijk. Deze nazorg betreft bijvoorbeeld het presenteren van de belangrijkste resultaten uit het onderzoeksprogramma aan regio's of binnen het Rijk. De conclusies gaan immers over hoe de brede welvaart in de regio kan worden vergroot via beleid. Deze conclusies zijn relevant ongeacht of het regiodealbeleid wordt voortgezet of niet. Deze nazorg valt onder de verantwoordelijkheid van het PBL en binnen het standaard PBL onderzoek buiten dit programma. Hiervoor zal dan ook PBL onderzoekscapaciteit na afronding van het onderzoeksprogramma worden vrijgemaakt.

Referenties

Amin, A. (2004) *Regions unbound: towards a new politics of place*, Geografiska Annaler 86B(1): 33-44.

Creswell 2009

Folkert, R., L. Verwoerd & F. Verwest (2018) *Lerend evalueren: navigeren tussen verantwoordwoorden en leren*. Beleidsonderzoek Online juli 2018, DOI: 10.5553/BO/221335502018000007001.

Horlings, E. & J. Smits (2019) *Conceptueel kader voor een regionale monitor brede welvaart*. Den Haag/Heerlen: CBS.

Morgan, K. (2019) XXXX

PBL (2018) *Briefadvies over regionaal beleid*, Den Haag: PBL.

PBL/SCP/CPB (2017) *Naar een verkenning brede welvaart*, Den Haag: PBL, CPB en SCP.

Pike, A., A. Rodriguez-Pose & J. Tomaney (2006) *Local and Regional Development*, London: Routledge.

Raspe, O., J. Content & M. Thissen (2019) *Brede welvaart en regionale ontwikkelingen*, Den Haag: PBL.

Bijlage - Producten 2020

In 2020 werken we aan producten die volgen uit de verschillende sporen en onderzoeksvragen. We bouwen daarbij voort op het onderzoek dat in 2019 heeft plaatsgevonden en hebben hierin de wensen van Rijk en regio zoveel mogelijk meegenomen om goed te kunnen aansluiten bij het lopende beleid. Het position paper 'Brede welvaart en regionale ontwikkeling'ontwikkelingen' uit 2019 heeft de vraag beantwoord wat brede welvaart is. Dit is essentieel voor het uitwerken van de producten van 2020. Tevens volgen we bij de keuze van deze producten mede de onderzoeksagenda uit dat zelfde position paper. Hiernaast geeft de eerste invulling van 'Brede welvaart hier en nu' in de in 2019 verschenen dashboard 'Hoe is het leven in jouw regio' inzicht in de startposities van de regiodeals, wat noodzakelijk is voor diepgaander onderzoek naar de regiodeals. Tot slot is in 2019 via twee case studies en een regiolab data verzameld ten behoeve van onderzoeksvraag 5.

In 2020 gaan we het onderzoek verder uitwerken via de volgende producten:

Spoor 1

Het onderzoek in spoor 1 levert twee producten op in 2020. Het gaat hierbij om onderzoek naar de rol van beleid bij het vergroten van de brede welvaart en onderzoek naar de rol van regionale samenhang in de ontwikkeling van brede welvaart. Beide onderzoeken zullen uitmonden in een publicatie. In schema 1 is het tijdschema voor het onderzoek in het kader van deze producten weergegeven.

Schema 1: Tijdsplanning voor producten in spoor 1.

ID	Taak	Duur	2020											
			Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec
1	Position paper 'Wat is de rol van beleid bij het vergroten van de brede welvaart in de regio?'	26w	[Gantt chart showing activity from Jan to Jun]											
2	Notitie 'Regionale samenhang en brede welvaart',	22w	[Gantt chart showing activity from May to Dec]											

De producten van spoor 1 worden hieronder in meer detail toegelicht.

- a) *Position paper 'Wat is de rol van beleid bij het vergroten van de brede welvaart in de regio?'*
 - Onderzoeksvraag 4
 - In dit position paper wordt de 'state of the art' in de wetenschappelijke literatuur weergegeven over de beleidstheorie voor beleid toegespitst op de brede welvaart in de regio. Hierbij wordt bediscussieerd in welke mate en waarom beleid noodzakelijk is voor het versterken van de brede welvaart in de regio en hoe dit beleid vormgegeven kan worden. Door verschillende theoretische perspectieven naast elkaar te zetten bieden we inzicht in verschillende beleidsopties. Daarnaast gaan we in op de rol van nationale en regionale overheden waarbij de (regionale) context en de randvoorwaarden voor dit beleid om effectief te kunnen zijn een belangrijke rol spelen. Binnen dit onderzoek worden nieuwe theoretische concepten en nieuwe vormen van beleid (zoals experimenteel beleid) meegenomen. Dit paper wordt in spoor 2 gebruikt als theoretisch kader om te kunnen reflecteren op de vormgeving van het regiodealbeleid.
- b) *Notitie 'Regionale samenhang en brede welvaart', (in samenspraak met CBS)*

- Onderzoeksvraag 2
- Regio's zijn op verschillende manieren met elkaar verbonden: via handel, verplaatsingen tussen regio's voor werk of recreatie en verhuizingen van inwoners en bedrijven. Die samenhang is sterker binnen landen dan daartussen. Voor een beleid op regionaal niveau is het van belang rekening te houden met die samenhang, omdat beleid in de ene regio ook gevolgen kan hebben voor de brede welvaart van de inwoners in andere regio's (in positieve of in negatieve zin). Een beter begrip van wat die samenhang tussen regio's veroorzaakt draagt bij aan de effectiviteit van het beleid op regionaal niveau, omdat eventuele negatieve en positieve gevolgen voor andere regio's dan tijdig kunnen worden gesignaleerd. Daarom onderzoeken we de achterliggende mechanismen die ertoe leiden dat de brede welvaart tussen regio's met elkaar samenhangt. We bouwen hierbij voort op de grote expertise die het PBL heeft op dit terrein. Dit onderzoek raakt aan de plannen van het CBS om ook brede welvaart 'elders' te gaan monitoren op regionaal niveau. We gaan daarom verkennen hoe we kunnen samenwerken op dit terrein en in ieder geval inzichten uit te wisselen met het CBS. Omdat de samenhang tussen regio's verschilt per aspect (thema) van brede welvaart, is het onmogelijk dit voor alle aspecten te onderzoeken. In overleg met LNV wordt besloten welke thema's worden uitgewerkt in een publicatie.

Spoor 2

Het onderzoek in spoor 2 levert drie producten op in 2020. Het gaat hierbij om onderzoek naar hoe te experimenteren met welk beleid waar werkt, een reflectie op ambities en strategieën binnen individuele regiodeals en een reflectie op de mate waarin ruimte wordt gecreëerd voor leren binnen het regiodealbeleid. De onderzoeken resulteren in zowel publicaties als workshops. In schema 2 is het tijdschema voor het onderzoek in het kader van deze producten weergegeven.

Schema 2: Tijdsplanning voor producten in spoor 2.

ID	Taak	Duur	2020											
			Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec
1	Notitie denkkader 'Experimenteren met wat waar werkt'	17w	[Gantt chart bar from Jan to May]											
2	Reflectie op ambities en strategieën binnen individuele regiodeals	34w	[Gantt chart bar from Jan to Sep]											
3	Reflectie op 'Ruimte voor leren binnen het regiodeal beleid'	30w	[Gantt chart bar from Apr to Dec]											

De producten van spoor 2 worden hieronder in meer detail toegelicht.

- c) *Notitie denkkader 'Experimenteren met wat waar werkt'*
- Onderzoeksvraag 5
 - Deze notitie beschrijft het denkkader dat het PBL in 2019 heeft ontwikkeld uitgaande van de capability approach uit de literatuur over brede welvaart en heeft getoetst bij de cases regiodeal Zeeland en Groene Hart en tijdens het Regiolab van 31 oktober. Het denkkader helpt om te reflecteren op de doelstelling en aanpak van het beleid en laat zien hoe het monitoren van de verwachte effecten van concrete acties kan helpen voor inzicht in wat waar werkt en de specifieke problematiek in de regio. Deze notitie zal worden verspreid onder alle bij het regiodealbeleid betrokken partijen zodat dit kan worden benut bij het vormgeven van het beleid. Het toepassen hiervan binnen het beleid draagt bij aan het verkrijgen van beter inzicht in de handelingsperspectieven die de verschillende regio's hebben om brede welvaart te vergroten.

- d) *Reflectie op ambities en strategieën binnen individuele regiodeals: workshop tijdens Regiolab en notitie over invulling brede welvaart binnen het) regiodealbeleid)*
- Onderzoeksvraag 4 en 5
 - Door middel van documentanalyse en interviews met regionale partijen onderzoeken we de ambities en de strategieën (aanpak) die binnen de individuele regiodeals worden gebruikt om de binnen het bredere regiodealbeleid gestelde doelen te behalen. Deze worden gespiegeld aan de inzichten uit het eerste position paper ('Brede welvaart en regionale ontwikkelingen') en het tweede position paper (bovengenoemd product a uit spoor 1). Dit draagt bij aan het vergroten van de effectiviteit van de individuele deals, maar geeft ook inzicht in de slaag- en risicofactoren binnen dit beleid volgend uit de specifieke regionale en nationale context van de regiodeals (regiospecifieke problematiek, samenhang met andere regio's, bestuurlijke organisatie – zowel wat betreft interactie tussen verschillende beleidsvelden binnen de regio, als interactie tussen rijk en regio). Zo krijgen we nader inzicht in wat goed werkt binnen dit beleid en waarom bepaalde doelstellingen wel of niet worden behaald. Omdat de ambities van de regiodeals sterk uiteenlopen wordt gebruik gemaakt van casestudies met een vergelijkbaar hoofdoel (bijv. achterstanden wegwerken). De bevindingen van de casestudies worden via de regiolabs gedeeld met meerdere regiodeals om te toetsen of deze bevindingen ook opgaan voor andere deals. De bevindingen zullen worden uitgebracht via meerdere notities.
 -
- e) *Reflectie op 'Ruimte voor leren binnen het regiodealbeleid' (workshops en notitie)*
- Onderzoeksvraag 5
 - Voor nader inzicht in wat waar werkt is het belangrijk dat het beleid zo wordt vormgegeven dat er voldoende ruimte is voor experimenteren met verschillende acties en het tussentijds bijsturen van beleid op basis van handelingsperspectieven die hieruit voortkomen. Deze ruimte voor leren en aanpassen bepaalt het adaptief vermogen van beleid. De vraag die in dit deel van het PBL onderzoeksprogramma centraal staat is in hoeverre is er sprake van adaptief vermogen ter verbetering en versterking van het regiodealbeleid op rijks- en regioniveau. De aanpak voor het beantwoorden van deze vraag valt samen met de aanpak beschreven voor product (d): middels interviews met betrokken beleidsmakers wordt bekeken of en zo ja hoe de doelstellingen en aanpak van het beleid zijn aangepast en wat de randvoorwaarden waren die deze aanpassing mogelijk maakten. Indien nodig zal op een later moment de gemaakte aanpassingen nogmaals worden verzameld. Zo wordt het adaptief vermogen van het beleid in beeld gebracht.

Spoor 3

In 2020 vinden in spoor 3 meerdere activiteiten plaats met als doel om de kennis die is ontwikkeld binnen en buiten het PBL onderzoeksprogramma te ontsluiten en de belangrijkste kennisvragen voor het beleid over brede welvaart in de regio op te halen. Het gaat hierbij om één What Works School, drie regiolabs en meerdere kennis aan tafel bijeenkomsten. In schema 3 is het globale tijdschema voor deze producten weergegeven.

Schema 2: Tijdsplanning voor producten in spoor 3.

ID	Taak	2020											
		Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec
1	Regiolab 1			◆									
2	Regiolab 2						◆						
3	Regiolab 3										◆		
4	Kennis aan tafel LNV		◆										
5	What Works School											◆	

Komend jaar zal in elk geval de volgende kennis-aan-tafel bijeenkomst worden georganiseerd: *workshop over het denkkader met de betrokken beleidsmakers op rijksniveau*. Tijdens deze workshop zal gezamenlijk worden gereflecteerd op de doelstelling en aanpak van het regiodealbeleid, waarbij het PBL de inzichten inbrengt die zijn opgedaan in het onderzoeksprogramma. Dit draagt bij aan het structuren van het beleid op nationaal niveau (volgt aanpak logisch uit doelstelling, en verwachte effecten van de concrete acties) en aan het aanscherpen van de onderbouwing van het beleid. Daarnaast helpt dit bij de onderbouwing voor de keuze voor de regiodeals in de derde tranche en het versterken van de uitwerking van deze deals. Indien nodig kan ook nog een workshop worden georganiseerd voor de betrokkenen bij de derdetranchedeals, zowel op rijks- als regioniveau.

Daarnaast wordt in het begin van 2020 de themawebsite voor dit onderzoeksprogramma aangemaakt. Gedurende het gehele jaar wordt de website voorzien van nieuwe informatie.

Overige activiteiten in 2020

Naast de hierboven beschreven producten zullen ook nog een aantal andere onderzoeksactiviteiten worden opgestart. Ten eerste een studie waarin een empirische analyse wordt uitgevoerd naar de trade-offs tussen verschillende aspecten (thema's) van brede welvaart op regionaal niveau. Dit onderzoek kan bijdragen aan de afweging van waar beleid zich op kan richten, voorkomen dat bepaalde problemen of mogelijkheden in de regio over het hoofd worden gezien, inzicht geven in mogelijke neveneffecten van beleid en een onderbouwing geven voor specifieke doelen van beleid gegeven de regiospecifieke context. Dit onderzoek is zeer vernieuwend en het is nog niet duidelijk of dit in 2020 al tot een product zal leiden. Hiernaast wil het CBS in 2020 gaan werken aan de monitoring van 'brede welvaart later'. Wij participeren graag in dit onderzoek, eventueel alleen als klankbord, om ook dit belangrijke onderdeel van de brede welvaart nader te onderzoeken.

Zoals eerder vermeld beperken we ons hier tot de invulling van het onderzoeksprogramma voor 2020. Eind 2020 zal een nieuwe lijst met producten voor 2021 worden samengesteld.